XIII Olimpiada Matematyczna Juniorów

Zawody stopnia pierwszego — część korespondencyjna

(1 września 2017 r. – 16 października 2017 r.)

Szkice rozwiązań zadań konkursowych

1. Liczby a, b, c spełniają zależności

$$3a+4b=3c \quad \text{oraz} \quad 4a-3b=4c.$$

Wykaż, że $a^2+b^2=c^2$.

Szkic rozwiazania

Sposób I

Mnożąc obie strony pierwszej równości przez 4, a drugiej przez 3, uzyskujemy

$$12a+16b=12c \quad \text{oraz} \quad 12a-9b=12c.$$

Odejmując stronami otrzymane zależności, dostajemy $25b=0$, czyli $b=0$. Wobec tego $a=c$ i wówczas $a^2+b^2=a^2=c^2$.

Sposób II

Podnosząc dane równości stronami do kwadratu, uzyskujemy

$$9c^2=(3a+4b)^2=9a^2+24ab+16b^2,$$
$$16c^2=(4a-3b)^2=16a^2-24ab+9b^2.$$

Dodając stronami powyższe zależności, otrzymujemy $25c^2=25a^2+25b^2$, czyli $c^2=a^2+b^2$. To kończy dowód.

2. Wewnątrz równoległoboku $ABCD$ znajduje się taki punkt P, że $PC=BC$. Udowodnij, że prosta BP jest prostopadła do prostej łączącej środki odcinków AP i CD.

Szkic rozwiazania

Sposób I

Oznaczmy przez K, L, M środki odpowiednio odcinków AP, CD, BP (rys. 1). Wówczas prosta CM jest prostopadła do prostej BP jako wysokość trójkąta równoramiennego BCP. Aby rozwiązać zadanie, wystarczy więc udowodnić, że proste KL i CM są równoległe.

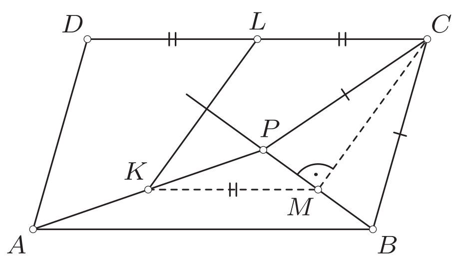

rys. 1

Skoro KM łączy środki dwóch boków AP i BP w trójkącie ABP, to $KM=\frac{1}{2}AB$ oraz proste KM i AB są równoległe. Ponadto $LC=\frac{1}{2}CD=\frac{1}{2}AB$ oraz proste LC i AB są równoległe. Łącząc powyższe obserwacje, wnioskujemy, że odcinki KM i LC są równoległe oraz mają równą długość. To oznacza, że czworokąt $KMCL$ jest równoległobokiem. W szczególności proste KL i CM są równoległe, co kończy rozwiązanie zadania.

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ
Stowarzyszenie na rzecz Edukacji Matematycznej
Fundacja
Olimpiada Matematyczna Juniorów jest współfinansowana ze środków krajowych Ministerstwa Edukacji Narodowej
Olimpiadę dofinansowuje Fundacja mBanku

Sposób II

Oznaczmy przez K i L środki odpowiednio odcinków AP i CD, a przez N taki punkt, że czworokąt $ADPN$ jest równoległobokiem (rys. 2). Wówczas odcinek KL łączy środki boków ND i CD trójkąta CDN, wobec czego jest on równoległy do boku CN.

Zauważmy, że BC i AD oraz AD i PN to pary odcinków równych i równoległych, wobec czego odcinki BC i PN są równe i równoległe, a zatem czworokąt $BCPN$ jest równoległobokiem. Ponieważ $PC=BC$, więc równoległobok ten jest rombem i w konsekwencji jego przekątne BP i CN są prostopadłe. A ponieważ odcinki KL i CN są równoległe, więc proste KL i BP są prostopadłe, co kończy rozwiązanie zadania.

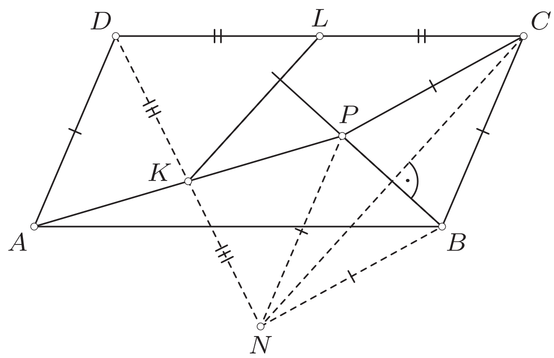

rys. 2

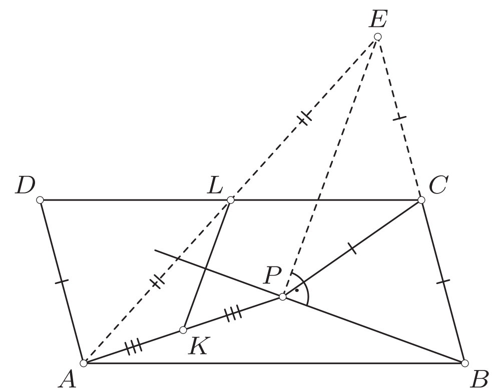

rys. 3

Sposób III

Oznaczmy przez K i L środki odpowiednio odcinków AP i CD, a przez E punkt symetryczny do punktu B względem punktu C (rys. 3). Wówczas odcinki AD i CE są równe i równoległe, wobec czego czworokąt $ACED$ jest równoległobokiem. W szczególności punkt L, jako środek przekątnej CD, jest także środkiem przekątnej AE.

W trójkącie APE odcinek KL łączy środki boków AP i AE, wobec czego prosta KL jest równoległa do boku PE. Co więcej, $BC=PC=CE$, więc punkt P leży na okręgu o średnicy BE, a zatem $\sphericalangle BPE=90^\circ$. To kończy rozwiązanie.

Uwaga

W przedstawionych rozwiązaniach kluczowe było uzupełnienie rysunku o pewien element pozwalający uchwycić niewidoczne na pierwszy rzut oka zależności. Metodom rozwiązywania zadań geometrycznych w taki sposób poświęcone są artykuły *Dorysujmy środek odcinka*, *Kwadrat* nr 19 (styczeń 2017) oraz *Dorysujmy równoległobok*, *Kwadrat* nr 20 (wrzesień 2017).

---

3. Liczby pierwsze a, b, c są większe od 3. Udowodnij, że liczba

$$(a-b)(b-c)(c-a)$$

jest podzielna przez 48.

Szkic rozwiazania

Z warunków zadania wynika, że liczby a, b, c są nieparzyste i niepodzielne przez 3. W szczególności liczby te mogą dawać tylko reszty 1 i 3 przy dzieleniu przez 4 oraz tylko reszty 1 i 2 przy dzieleniu przez 3.

Ponieważ pewne dwie z liczb a, b, c dają tę samą resztę przy dzieleniu przez 3, więc co najmniej jedna z liczb $a-b$, $b-c$, $c-a$ jest podzielna przez 3. To oznacza, że iloczyn $(a-b)(b-c)(c-a)$ jest liczbą podzielną przez 3.

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

Stowarzyszenie na rzecz Edukacji Matematycznej

Fundacja

Olimpiada Matematyczna Juniorów jest współfinansowana ze środków krajowych Ministerstwa Edukacji Narodowej
Olimpiadę dofinansowuje Fundacja mBanku

Podobnie, ponieważ pewne dwie z liczb a, b, c dają tę samą resztę przy dzieleniu przez 4, więc pewna spośród z liczb $a-b$, $b-c$, $c-a$ jest podzielna przez 4. Ponadto wszystkie te liczby są parzyste, więc każda z pozostałych dwóch liczb jest podzielna przez 2. W konsekwencji iloczyn $(a-b)(b-c)(c-a)$ jest liczbą podzielną przez $4\cdot 2\cdot 2=16$.

Ponieważ liczby 3 i 16 są względnie pierwsze, więc łącząc uzyskane wnioski, otrzymujemy, że liczba $(a-b)(b-c)(c-a)$ jest podzielna przez $3\cdot 16=48$.

---

4. Dany jest trapez $ABCD$ o podstawach AB i CD. Symetralne ramion AD i BC przecinają boki BC i AD odpowiednio w punktach P i Q. Wykaż, że $\sphericalangle APD=\sphericalangle BQC$.

Szkic rozwiazania

Odnotujmy, że $AP=DP$ oraz $BQ=CQ$, więc trójkąty APD oraz BQC są równoramienne. Wobec tego postulowana równość kątów zachodzi wtedy i tylko wtedy, gdy trójkąty te są podobne, czyli gdy $\sphericalangle PAD=\sphericalangle QBC$.

Ponieważ punkty A i B leżą po tej samej stronie prostej PQ, więc aby zakończyć rozwiązanie, wystarczy wykazać, że na czworokącie $ABPQ$ można opisać okrąg.

Oznaczmy przez M i N odpowiednio środki ramion BC i AD danego trapezu. Ponieważ $\sphericalangle PMQ=\sphericalangle PNQ=90°$, więc punkty M i N leżą na okręgu o średnicy PQ (również wtedy, gdy $P=M$ lub $Q=N$). Wówczas

$$\sphericalangle CMN=\sphericalangle DQP,$$

niezależnie od tego, czy punkty M i N leżą po tej samej stronie prostej PQ (rys. 4), czy po przeciwnych stronach tej prostej (rys. 5).

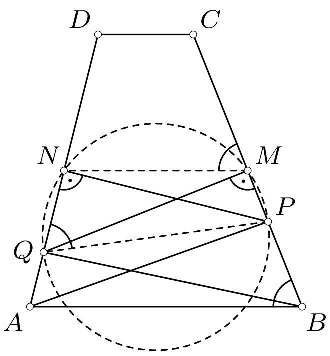

rys. 4

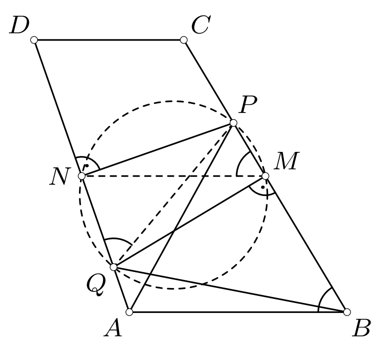

rys. 5

Proste MN i AB są równoległe, co w połączeniu z powyższą równością prowadzi do

$$\sphericalangle PBA=\sphericalangle CMN=\sphericalangle DQP=180°-\sphericalangle AQP.$$

Stąd $\sphericalangle PBA+\sphericalangle AQP=180°$, a to oznacza, że na czworokącie wypukłym $ABPQ$ można opisać okrąg. To kończy dowód.

Uwaga

W rozwiązaniu korzystaliśmy z następującego twierdzenia: *odcinek łączący środki ramion trapezu jest równoległy do podstaw trapezu.* Dowód tej własności można znaleźć w książeczce Waldemara Pompe *Wokół obrotów, przewodnik po geometrii elementarnej*, Wydawnictwo Szkolne OMEGA, Kraków 2016 (wniosek 4.9).

---

5. Każdą liczbę całkowitą należy pokolorować na jeden z trzech kolorów, w tym czerwony. Należy to uczynić w taki sposób, by każda liczba, którą można przedstawić w postaci sumy dwóch liczb o różnych kolorach miała kolor czerwony. Czy da się zrealizować takie kolorowanie, używając wszystkich trzech kolorów? Odpowiedź uzasadnij.

Olimpiada Matematyczna Juniorów jest współfinansowana ze środków krajowych Ministerstwa Edukacji Narodowej
Olimpiadę dofinansowuje Fundacja mBanku

Szkic rozwiazania

Przypuśćmy, że kolorowanie zgodne z warunkami zadania jest możliwe. To oznacza, że istnieją liczby całkowite a, b, c, z których każde dwie mają inny kolor.

Liczba 0 ma ten sam kolor co jedna z liczb a, b, c. Możemy bez straty ogólności przyjąć, że 0 ma ten sam kolor co a. Wówczas obie liczby $b=b+0$ oraz $c=c+0$ są przedstawione w postaci sumy dwóch liczb o różnych kolorach. Z warunków zadania wynika wówczas, że liczby b oraz c są czerwone. Jest to sprzeczność, gdyż liczby b oraz c są różnych kolorów.

Uzyskana sprzeczność dowodzi, że nie istnieje kolorowanie mające zadaną własność.

Uwaga

Istnieją kolorowania przy użyciu dwóch kolorów, powiedzmy czerwonego i niebieskiego, mające zadaną własność. Można na przykład pokolorować wszystkie liczby nieparzyste na czerwono, a wszystkie liczby parzyste na niebiesko. Wówczas suma każdych dwóch liczb różnego koloru, czyli suma liczby parzystej i nieparzystej, jest nieparzysta, czyli czerwona.

---

6. Dodatnie liczby całkowite k, m, n spełniają równość $m^2+n=k^2+k$. Wykaż, że $m \leqslant n$.

Szkic rozwiazania

Sposób I

Zauważmy, że $m \leqslant k$. Istotnie: gdyby $m \geqslant k+1$, to

$$m^2+n>m^2 \geqslant k^2+2k+1>k^2+k,$$

co nie może mieć miejsca. Zatem rzeczywiście $m \leqslant k$ i w konsekwencji

$$k^2+k=m^2+n \leqslant k^2+n,$$

skąd $k \leqslant n$. Łącząc uzyskane nierówności $m \leqslant k$ i $k \leqslant n$, dostajemy tezę zadania.

Sposób II

Z danej w treści zadania równości wynika, że

$$4n+1=4(k^2+k-m^2)+1=4k^2+4k+1-4m^2=(2k+1)^2-(2m)^2=(2k+1-2m)(2k+1+2m).$$

Ponieważ liczby $4n+1$ oraz $2k+1+2m$ są dodatnie, więc również liczba $2k+1-2m$ jest dodatnia, skąd wniosek, że

$$2k+1-2m \geqslant 1, \quad \text{czyli} \quad m \leqslant k.$$

Ponadto liczba $2k+1+2m$ jest dzielnikiem liczby $4n+1$, wobec czego

$$2k+1+2m \leqslant 4n+1, \quad \text{czyli} \quad k+m \leqslant 2n.$$

Łącząc uzyskane nierówności, otrzymujemy

$$2m=m+m \leqslant k+m \leqslant 2n, \quad \text{czyli} \quad m \leqslant n,$$

co było do udowodnienia.

Sposób III

Przypuśćmy, że istnieje trójka liczb spełniających warunki zadania, dla której $m>n$. Wówczas

$$m^2+n<m^2+m=m(m+1) \quad \text{oraz} \quad m^2+n>m^2>m^2-m=(m-1)m.$$

Łącząc powyższe nierówności z daną w treści zadania równością $m^2+n=k(k+1)$, otrzymujemy

$$(m-1)m<k(k+1)<m(m+1).$$

To oznacza, że liczba $k(k+1)$ będąca iloczynem dwóch kolejnych liczb naturalnych znajduje się pomiędzy liczbami $(m-1)m$ a $m(m+1)$, czyli kolejnymi iloczynami dwóch kolejnych liczb naturalnych. Uzyskana sprzeczność kończy rozwiązanie.

Uwaga

Przedstawione w ostatnim sposobie rozwiązania rozumowanie polegające na szacowaniach angażujących kolejne liczby całkowite konkretnej postaci warto porównać z metodą opisaną w artykule *Między kwadratami*, *Kwadrat* nr 20 (wrzesień 2017).

---

7. Kwadrat $ABCD$ o boku 4 jest podstawą prostopadłościanu $ABCDA'B'C'D'$. Krawędzie boczne AA', BB', CC', DD' tego prostopadłościanu mają długość 7. Punkty K, L, M leżą odpowiednio na odcinkach AA', BB', CC', przy czym

$$AK=3, \quad BL=2, \quad CM=5\,.$$

Płaszczyzna przechodząca przez punkty K, L, M rozcina prostopadłościan na dwie bryły. Wyznacz objętości obu tych brył.

Szkic rozwiazania

Rozważmy takie punkty A'', B'', C'', D'' leżące odpowiednio na półprostych $AA'^{\rightarrow}$, $BB'^{\rightarrow}$, $CC'^{\rightarrow}$, $DD'^{\rightarrow}$, że $AA''=BB''=CC''=DD''=8$. Wówczas objętość prostopadłościanu $A'B'C'D'A''B''C''D''$ jest równa $4\cdot4\cdot1=16$.

Oznaczmy przez N punkt przecięcia płaszczyzny KLM z prostą DD''. Zauważmy, że (leżące w jednej płaszczyźnie) proste KL i MN są równoległe, gdyż są zawarte w równoległych płaszczyznach $ABB'A'$, $CDD'C'$. Podobnie proste KN i LM są równoległe. Wobec tego czworokąt $KLMN$ jest równoległobokiem. Oznaczmy przez S środek symetrii tego równoległoboku.

Ponieważ $MC''=CC''-CM=8-5=3=AK$ oraz odcinki AK i MC'' są równoległe, więc $AKC''M$ jest równoległobokiem. W szczególności punkt S jest środkiem przekątnej AC'' prostopadłościanu $ABCDA''B''C''D''$, czyli środkiem symetrii tego prostopadłościanu. To zaś oznacza, że płaszczyzna $KLMN$ dzieli prostopadłościan na dwie bryły o równych objętościach, równych $\frac{1}{2}\cdot4\cdot4\cdot8=64$.

Jedna z brył uzyskanych w wyniku podziału opisanego w poprzednim akapicie (zawierająca ścianę $ABCD$) pokrywa się z bryłą, której objętość należy znaleźć. Druga zaś powstaje z drugiej szukanej bryły przez doklejenie prostopadłościanu $A'B'C'D'A''B''C''D''$. Wobec tego odpowiedzią są liczby 64 oraz $64-16=48$.

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

Stowarzyszenie na rzecz Edukacji Matematycznej

Fundacja

Olimpiada Matematyczna Juniorów jest współfinansowana ze środków krajowych Ministerstwa Edukacji Narodowej
Olimpiadę dofinansowuje Fundacja mBanku